

Umedova Ma’rifat Madiyarovna

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi

Buxoro viloyati hududiy filiali bosh mutaxassisi

Annotatsiya: *Maqolada yashil investitsiyalarning iqtisodiy mazmuni, xalqaro tajribadagi rivojlanish tendensiyalari hamda O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonidagi o‘rni tahlil qilingan. Mamlakatda qayta tiklanuvchi energetikani rivojlantirish va yashil moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari o‘rganilgan. Yashil investitsiyalar bozorining rivojlanishiga to‘sqinlik qilayotgan muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *yashil investitsiyalar, yashil iqtisodiyot, ESG, yashil obligatsiyalar, qayta tiklanuvchi energiya, barqaror rivojlanish, yashil moliyalashtirish.*

So‘nggi yillarda iqlim o‘zgarishi, ekologik xavflarning kuchayishi va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish zarurati yashil iqtisodiyot konsepsiyasining ahamiyatini oshirmoqda. Ushbu jarayonda yashil investitsiyalar iqtisodiy o‘sish va ekologik barqarorlikni ta’minlashning muhim vositalaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. O‘zbekiston Respublikasi uchun ham yashil investitsiyalar masalasi alohida dolzarblik kasb etadi. Chunki mamlakatda ekologik barqarorlikni ta’minlash va yashil iqtisodiyotga o‘tish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tomonidan 2024-yil 20-noyabr kuni Oliy Majlisdagi nutqida 2025-yilni “Atrof-muhitni muhofaza qilish va yashil iqtisodiyot yili” deb e’lon qilish tashabbusi ilgari surildi. Mazkur tashabbus ekologik muammolarni hal etish va iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida yashil rivojlanish tamoyillarini keng joriy etishga xizmat qilmoqda.

Iqtisodiy adabiyotlarda yashil investitsiyalar atrof-muhitga salbiy ta’sirni kamaytirish, uglerod chiqindilarini qisqartirish, energiya va resurslardan samarali foydalanish hamda biologik xilma-xillikni saqlashga qaratilgan kapital qo‘yilmalar sifatida talqin etiladi. Ular an’anaviy investitsiyalardan farqli ravishda nafaqat moliyaviy samaradorlik, balki ekologik va ijtimoiy natijalar nuqtayi nazaridan ham baholanadi. Bunda ESG (Environmental, Social and Governance) tamoyillari muhim ahamiyat kasb etadi. Yashil investitsiyalarning asosiy yo‘nalishlariga qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energiya samaradorligini oshirish, ekologik transport, chiqindilarni qayta ishlash, aylanma iqtisodiyot, o‘rmonlarni tiklash hamda iqlim o‘zgarishlariga moslashgan qishloq xo‘jaligi loyihalari kiradi. Ushbu yo‘nalishlarni moliyalashtirishda yashil obligatsiyalar, yashil kreditlar, ESG fondlari va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan keng foydalaniladi.

Xalqaro tajriba yashil moliyalashtirish bozorining jadal rivojlanayotganligini ko‘rsatmoqda. Tadqiqotlarga ko‘ra, ayrim hollarda yashil obligatsiyalar bir xil emitentning an’anaviy obligatsiyalariga nisbatan pastroq daromadlilik bilan joylashtiriladi. Iqtisodiy

adabiyotlarda ushbu holat “greenium” yoki “yashil mukofot” deb ataladi. Bu esa investorlar tomonidan ekologik jihatdan mas’uliyatli aktivlarga bo’lgan talab ortib borayotganidan dalolat beradi.

Bugungi kunda Xitoy yashil texnologiyalar va toza energetikaga yo’naltirilayotgan investitsiyalar hajmi bo’yicha dunyoda yetakchi davlatlardan biri hisoblanadi. 2022-yildan boshlab mamlakatning yashil texnologiyalar sohasidagi xorijiy investitsiyalari 220 milliard AQSh dollaridan oshgan. Xalqaro energetika agentligi ma’lumotlariga ko’ra, Xitoyning toza energiya sohasiga yo’naltirayotgan investitsiyalari hajmi AQSh va Yevropa Ittifoqi ko’rsatkichlaridan yuqori bo’lib qolmoqda.

Rivojlanayotgan davlatlar tajribasi ham yashil investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyati ortib borayotganligini ko’rsatadi. Xususan, Rossiyada 2026-yilda ekologik tadbirlarga yo’naltirilgan investitsiyalar hajmi rekord darajaga yetishi prognoz qilinmoqda. Bu esa ekologik mas’uliyat va barqaror rivojlanish tamoyillari korporativ investitsiya siyosatining muhim yo’nalishiga aylanayotganligini tasdiqlaydi.

O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o’tish bo’yicha izchil islohotlar 2019-yilda “O‘zbekiston Respublikasining 2019–2030-yillarda yashil iqtisodiyotga o’tish strategiyasi” qabul qilinishi bilan yangi bosqichga ko’tarildi. Mazkur strategiyada iqtisodiy o’sish bilan bir qatorda tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ekologik xavfsizlikni mustahkamlash va chiqindilar hajmini qisqartirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Keyinchalik ushbu yo’nalishdagi vazifalar “Yangi O‘zbekistonning 2022–2026-yillarga mo’ljallangan taraqqiyot strategiyasi”da yanada kengaytirildi. Strategiyaga muvofiq, 2026-yilgacha qayta tiklanuvchi energiya manbalarining elektr energiyasi ishlab chiqarishdagi ulushini 25 foizga yetkazish hamda iqtisodiyotning ekologik samaradorligini oshirish vazifalari belgilangan. 2025-yilda “Atrof-muhitni muhofaza qilish va yashil iqtisodiyot yili” Davlat dasturining qabul qilinishi yashil iqtisodiyotga oid islohotlarni yangi bosqichga olib chiqdi. Dastur doirasida hududlarni ko’kalamzorlashtirish, ekologik madaniyatni rivojlantirish va iqtisodiyot tarmoqlarini iqlim o’zgarishlariga moslashtirish bo’yicha keng ko’lamli vazifalar belgilangan.

Mamlakatda qayta tiklanuvchi energetikani rivojlantirish yashil investitsiyalar siyosatining ustuvor yo’nalishlaridan biri hisoblanadi. Mavjud ma’lumotlarga ko’ra, 2026-yil boshiga qadar umumiy quvvati 3,5 GVt bo’lgan 16 ta yangi yashil elektr stansiyasi ishga tushiriladi. Shuningdek, 2030-yilga borib qayta tiklanuvchi energiya obyektlari quvvatini 18 GVt dan oshirish rejalashtirilgan.

O‘zbekistonda qayta tiklanuvchi energetika loyihalarining asosiy maqsadli ko’rsatkichlari 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval

Ko’rsatkich	Qiymati	Amalga oshirish muddati
Yangi yashil elektr stansiyalari soni	16 ta	2026-yil boshiga qadar
Yangi yashil elektr stansiyalarining umumiy quvvati	3,5 GVt	2026-yil boshiga qadar

“O‘ZBEKISTONDA UCHINCHI RENESSANS VA INNOVATSION JARAYONLAR JURNALI”

20-Iyun, 2026-yil

Buxoro viloyatidagi shamol elektr stansiyalari	2 ta stansiya, har biri 500 MVt	2025-yil
Qoraqalpog‘iston Respublikasidagi shamol elektr stansiyalari	4 ta stansiya, jami 1600 MVt	2026-yil
Quyosh va shamol elektr stansiyalarining umumiy quvvati	8000 MVt dan ortiq	2026-yil
Gidroelektr stansiyalari quvvati	868 MVt	2026-yil
Qayta tiklanuvchi energiya obyektlarining umumiy quvvati	18000 MVt dan ortiq	2030-yil
Energiya balansida qayta tiklanuvchi energiya manbalari ulushi	Kamida 25 %	2030-yil

Manba: muallif tomonidan [1–4] asosida tuzilgan

Qayta tiklanuvchi energetika loyihalarining amalga oshirilishi natijasida ekologik va iqtisodiy samaralarga erishilishi kutilmoqda. Ushbu samaralar 2-jadvalda aks ettirilgan.

2-jadval

Ko‘rsatkich	Miqdori
Tejaladigan tabiiy gaz hajmi	3,2 mlrd m ³
Atmosferaga chiqarilishi oldi olinadigan zararli moddalar hajmi	4,7 mln tonna
Energiya xavfsizligini mustahkamlash	Energiya manbalarini diversifikatsiya qilish hisobiga
Iqlim o‘zgarishining salbiy ta‘sirini kamaytirish	Issiqxona gazlari emissiyasini qisqartirish orqali
Yashil iqtisodiyot rivojiga qo‘shiladigan hissa	Qayta tiklanuvchi energiya ulushining oshishi hisobiga

Manba: muallif tomonidan [1–4] asosida tuzilgan

Keltirilgan ma‘lumotlar O‘zbekistonda qayta tiklanuvchi energetikani rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli dasturlar amalga oshirilayotganligini ko‘rsatadi. Ushbu loyihalar nafaqat elektr energiyasi ishlab chiqarish hajmini oshirish, balki tabiiy resurslardan samarali foydalanish, atmosferaga zararli chiqindilarni kamaytirish hamda mamlakatning yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonini jadallashtirishga xizmat qiladi. Ushbu loyihalar natijasida yiliga 3,2 milliard kub metr tabiiy gaz tejalishi va atmosferaga chiqariladigan zararli moddalar hajmi 4,7 million tonnaga kamayishi kutilmoqda. Bu esa mamlakatning energetik xavfsizligini mustahkamlash, issiqxona gazlari emissiyasini qisqartirish va yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonini jadallashtirishga xizmat qiladi.

O‘zbekistonda yashil obligatsiyalar bozorini rivojlantirish bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlarda ushbu moliyaviy instrumentning milliy iqtisodiyotdagi o‘rni, uni tartibga solish mexanizmlari va rivojlanish istiqbollari tahlil qilingan. Biroq mazkur yo‘nalishda hali ham foydalanilmagan imkoniyatlar mavjud. Shu bilan birga, yashil investitsiyalar bozorining rivojlanishi qator muammolar bilan cheklanmoqda. Jumladan, milliy yashil taksonomiyaning mavjud emasligi, yashil obligatsiyalar bozorining yetarli darajada rivojlanmaganligi, mustaqil verifikatsiya mexanizmlarining sustligi hamda uzoq muddatli

20-Iyun, 2026-yil

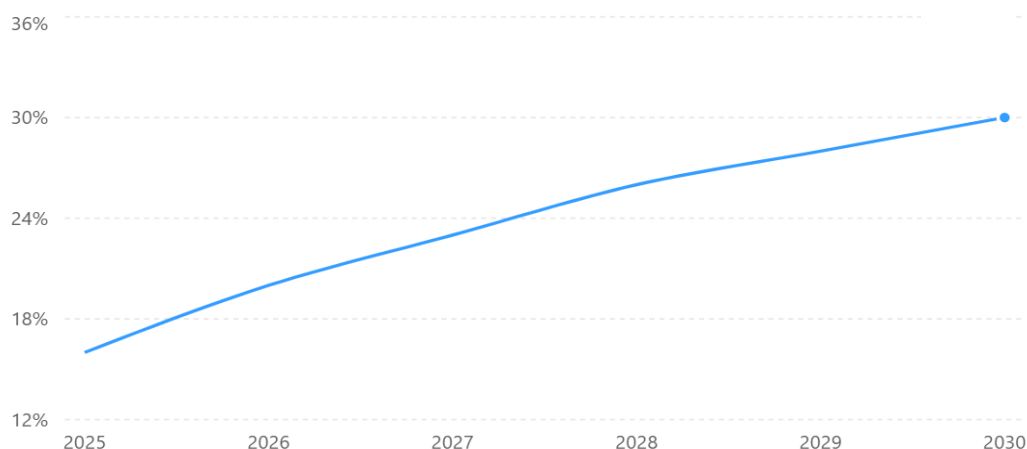
moliyaviy resurslarning yetishmasligi asosiy muammolar hisoblanadi. Bundan tashqari, mahalliy korxonalar tomonidan ESG hisobotlarini taqdim etish amaliyoti ham yetarli darajada shakllanmagan. Bu holat investorlar uchun axborot shaffofligini pasaytiradi va milliy kompaniyalarning xalqaro moliya bozorlariga integratsiyalashuvini murakkablashtiradi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida milliy yashil taksonomiyani ishlab chiqish va tasdiqlash, yashil obligatsiyalar emissiyasini rag‘batlantirish, xalqaro reyting va verifikatsiya institutlarini jalb qilish, ESG hisobotlarini bosqichma-bosqich majburiy joriy etish hamda xalqaro iqlim fondlari mablag‘larini faol jalb etish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, davlat-xususiy sheriklik asosida qayta tiklanuvchi energetika loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Taklif etilgan institutsional va moliyaviy mexanizmlarning amaliyotga joriy etilishi qayta tiklanuvchi energiya manbalarining iqtisodiyotdagi ulushini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi. Bizning baholashlarimizga ko‘ra, 2030-yilga kelib ushbu ko‘rsatkich 30 foizga yetishi mumkin (1-rasm).

O‘zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya ulushi prognozi

2025–2030 yillarda energiya balansida qayta tiklanuvchi energiya manbalari ulushining kutilayotgan o‘shishi.

1-rasm ma’lumotlariga ko‘ra, 2025–2030-yillar davomida qayta tiklanuvchi energiya manbalari ulushining izchil o‘shishi kutilmoqda. Bunga yangi quyosh va shamol elektr stansiyalarining ishga tushirilishi, yashil investitsiyalar hajmining ortishi hamda davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining kengaytirilishi asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi. Natijada 2030-yilga borib energiya balansida qayta tiklanuvchi energiya ulushi 30 foizga yetishi prognoz qilinmoqda.

Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda yashil investitsiyalarni rivojlantirish uchun zarur institutsional va huquqiy asoslar shakllanayotganligini ko‘rsatadi. Qayta tiklanuvchi energetikani rivojlantirish, yashil moliyalashtirish instrumentlarini joriy etish va ekologik loyihalarni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar mamlakatning

barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, yashil investitsiyalar bozorining to‘laonli shakllanishi uchun milliy yashil taksonomiyani ishlab chiqish, ESG hisobotlari tizimini rivojlantirish, yashil obligatsiyalar bozorini kengaytirish hamda xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur. Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonini jadallashtirish, investitsion jozibadorlikni oshirish va ekologik barqaror rivojlanishni ta’minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2019–2030-yillarda “yashil” iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi: O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi PQ–4477-son qarori bilan tasdiqlangan. – Toshkent, 2019.
2. “Yangi O‘zbekistonning 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”: O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son Farmoni. – Toshkent, 2022.
3. “O‘zbekiston–2030” strategiyasi to‘g‘risida: O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF–158-son Farmoni. – Toshkent, 2023.
4. “O‘zbekiston–2030” strategiyasini “Atrof-muhitni muhofaza qilish va yashil iqtisodiyot yili”da amalga oshirish bo‘yicha Davlat dasturi to‘g‘risida: O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-yanvardagi PF–16-son Farmoni. – Toshkent, 2025.
5. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining birinchi qo‘shma majlisi. – Toshkent, 2024. – 20 noyabr.
6. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2022. – 408 б.
7. Yashil obligatsiyalar: O‘zbekistonda faoliyat yuritish mexanizmlari va rivojlanish istiqbollari [Elektron resurs] // Fan va texnologiyalarda innovatsiyalar. – 2026.
8. To‘xtayev B., Xolmatov A. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tishning investitsion asoslari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2023. – №6. – B. 45–57.
9. Abdullayev S. Yashil investitsiyalarni moliyalashtirishning zamonaviy mexanizmlari // Biznes-ekspert. – 2024. – №4. – B. 32–38.
10. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o‘zgarishi vazirligi faoliyati to‘g‘risidagi ma’lumotlar. – Toshkent, 2025.
11. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Barqaror moliyalashtirish va yashil investitsiyalar bo‘yicha hisobot. – Toshkent, 2024.
12. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot Dasturi (UNDP). O‘zbekistonda yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanish masalalari bo‘yicha tahliliy hisobot. – Toshkent, 2024.
13. Jahon banki. Uzbekistan Country Climate and Development Report. – Washington, D.C., 2024.
14. Инвестиции Китая в зеленые технологии по всему миру достигли 227 млрд долларов [Электронный ресурс] // Ведомости ESG. – 2025. – 10 сентября.

20-Iyun, 2026-yil

15. В 2026 году зеленые инвестиции в России достигнут рекордного уровня [Электронный ресурс] // Ведомости. – 2026
16. Asian Development Bank. Green Economy and Sustainable Development in Uzbekistan. – Manila, 2024.
17. OECD. Green Growth Indicators for Eastern Europe, Caucasus and Central Asia. – Paris, 2023.